

Sosiaalityön asema ja valtasuhteiden tarkastelua pieneissä kunnassa

Minna Kontio

11.4.2019

Sosiaalityön erikoistumisopinnot

- ▶ Erikoissosiaalityöntekijän koulutus 70 op
- ▶ Erikoisalana rakenteellinen sosiaalityö
- ▶ Opinnot 9/2016 - 12/2018
- ▶ Lopputyön laajuus 10 op

Petäjävesi

- ▶ Väestö 14.3.2019 3.884 henkilöä
- ▶ Etäisyys Jyväskylästä 35 kilometriä
- ▶ Tavoitteena olla Keski-Suomen perheystävällisin kunta (Kunnanvaltuusto 13.11.2017 § 64)
- ▶ Painopiste on ennaltaehkäisevissä perhepalveluissa

Työn haasteita

- ▶ Lastensuojelun asiakasmäärän kasvu ennalta ehkäisevästä työtteesta huolimatta
- ▶ Lastensuojelun kulujen voimakas kasvu
- ▶ Nuorten psyykkinen oireilu
- ▶ Kiireellisten sijoitusten määrän kasvu
- ▶ Nuorten syrjäytyminen, opiskelupaikkojen vähentyminen
- ▶ Pitkäaikaistyöttömien määrä

Sosiaalitoimiston henkilökunta

- ▶ Sosiaalijohtaja -> perusturvajohtaja
- ▶ 1-2 Sosiaalityöntekijää
- ▶ Toimistosihtööri -> palvelusihtööri
- ▶ Sosiaaliohjaaja
- ▶ 1-2 perhetyöntekijää
- ▶ Kotipalvelutyöntekijä vuodesta 2017

Pienen kunnan työnkuvista

- ▶ Toimin kunnassa sosiaalityöntekijänä vuosina 2009-2011 ja 2015-2017
- ▶ Alkuvuosina tein yhdennettyä sosiaalityötä
- ▶ Kaksi sosiaalityöntekijää vuosina 2015-2017
- ▶ Työnkuvat
 - ▶ Sosiaalityöntekijä (virka): lapsiperheiden sosiaalityö ja lastensuojelu
 - ▶ Sosiaalityöntekijä (määräaikainen): aikuissosiaalityö, nuoret, päihdehuolto
 - ▶ Perusturvajohtaja: toimialajohtaja, esimies, lastenvalvoja, lastensuojelun työpari
 - ▶ Sosiaaliohjaaja: vammaispalvelut

Tutkimuskysymys

- ▶ Haluan selvittää teemahaastattelun, yhteisen muistelun sekä kokospöytäkirjojen avulla, miten sosiaalityön asema ja valtasuhteet näyttäytyvät pienessä kunnassa.
- ▶ Lisäksi tarkastelen pienen kunnan sosiaalityöntekijöiden voimavaroja ja työn tekemisen mahdollisuuksia.

Aineisto

- ▶ Teemahaastattelu
 - ▶ Haastattelin viittä sosiaalityöntekijää, jotka työskentelivät kunnassa vuosina 2009-2017
 - ▶ Ensin haastattelin entisen kunnanhallituksen puheenjohtajaa

Taustoittava aineisto

- ▶ Muistelu
 - ▶ Päiväkirjat
- ▶ Kokouspöytäkirjat
 - ▶ Kunnanhallitus
 - ▶ Perusturvalautakunta -> hyvinvointilautakunta
- ▶ Yhteinen muistelu sosiaalityöntekijöiden kanssa

Ennakkokysymyksiä

- ▶ Mitä kunnanhallituksessa ja lautakunnassa mietitään ja puhutaan?
 - ▶ Onko kunnan vain pakko järjestää palveluita?
 - ▶ Mitä sosiaalitoimistossa tehdään? Kunnan isoin hallinnonala, isoimmat menot
 - ▶ Miksi kulut ovat hallitsemattomia?
 - ▶ Miksi ei pystytä varautumaan tilanteisiin?
 - ▶ Miksi tarvitaan lisää henkilökuntaa?

Tutkimuseettisiä kysymyksiä

- ▶ Onko kunnan nimi julkinen?
- ▶ Haastateltavien anonyymiyys:
 - ▶ Sosiaalityöntekijät nimetty Sostt1 ... Sostt5. Numeroitu haastattelujärjestyksessä, joka vain tutkijan tiedossa
 - ▶ Entisen kunnanhallituksen puheenjohtaja PJ1
 - ▶ Haastateltavien persoonallinen puhetapa
- ▶ Omat muisteluni ovat omia muistoja ja kokemuksia tapahtumista

Yleistä: Sosiaalityö pienessä kunnassa

- ▶ Kunnan kaikki toimijat lähellä, yhteistyön tekeminen helppoa
- ▶ Pääsee osallistumaan lautakunnan kokouksiin
- ▶ Osallistut budjetin tekemiseen

- ▶ Yksinäistä, kenelle ja missä voi puhua tunteista

- ▶ Työn tekemisen arvot ja lähtökohdat
 - ▶ Lain noudattaminen
 - ▶ oikeudenmukaisuus

Sosiaalityön erityisyys pienessä kunnassa

- ▶ Paikallistuntemus: paikkakunta ja ihmiset. Vahvat persoonat.
- ▶ Suunta ja mielipiteet vaihtuvat hitaasti
- ▶ Asiat hoidetaan tietyllä tavalla, aina on tehty näin
- ▶ Kuntalaisten kiinnostus työntekijää kohtaan
- ▶ Luovuuden käyttö, mutta yhteiset pelisäännöt puuttuvat
- ▶ Onko pakko käyttää kalliita palveluja?

Jatkuu...

- ▶ ”Mitään ei paljoa, mutta kaikkea vähän”
- ▶ Lakiosaaminen, palvelutuntemus
- ▶ Olet tekemisissä koko kuntaorganisaation kanssa
- ▶ Laajat verkostot, yhteistyötaidot
- ▶ Rohkeus, uskallus
- ▶ Riittävä perehdytys

Kunnallisen sosiaalitoimen johtamisen tasot

- ▶ Poliittinen johto
 - ▶ Poliittinen johto vastaa pitkän aikavälin tavoitteista, kunnallisen sosiaalihuollon rakenteista, tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavista taloudellisista ja muista voimavaroista sekä voimavarojen jakautumisesta
- ▶ Sosiaalihuollon ammatillinen johto
 - ▶ huolehtii toiminnan sosiaalipoliittisesta sisällöstä niin, että se vastaa sosiaalihuollon yhteiskunnallista tehtävää, lainsäädännön velvoitteita ja kunnan tarpeita ja sosiaalisia olosuhteita.
 - ▶ Sosiaalijohdon tehtävänä on myös asioiden valmistelu ja esittely poliittiselle päätöksentekijälle.

Lähde: Kananoja, Lähteinen, Marjamäki (toim.) (2011) Sosiaalityön käsikirja

Sosiaalityön asema

- ▶ **Sosiaalityön asema näyttäytyy epäselvänä**
 - ▶ Määrittelyyn osallistuivat:
 - ▶ Kunnanjohto ja poliittiset luottamushenkilöt
 - ▶ Sosiaalitoimiston henkilökunta
 - ▶ Sosiaalityöntekijät
 - ▶ **Vuorovaikutus tasojen välillä?**

Sosiaalityön asema esimerkki 1

- ▶ Mikä asia tai työtehtävä on tärkeä?
 - ▶ Kunnanjohto ja poliittiset luottamushenkilöt: lakisääteiset ensin, vain kaikkein tärkeimmät asiat
 - ▶ Sosiaalitoimisto: laskujen maksu, asiakkaiden tilille rahojen maksu, palvelupäätökset ja palvelun aloitus
 - ▶ Sosiaalityöntekijät: kiireelliset lastensuojelutoimenpiteet, määräaikojen noudattaminen, suunnitelmallinen työote, asiakassuunnitelmat, tavoitteiden toteutumisen seuranta ja arviointi

Sosiaalityön asema esimerkki 2

- ▶ Kuka hoitaa minkäkin työtehtävän?
 - ▶ Kunnanjohto ja poliittiset luottamushenkilöt: Miettikää sosiaalitoimistossa, pätevyysvaatimukset huomioiden
 - ▶ Sosiaalitoimisto: se kuka ehtii tai on paikalla (loma-ajan sijaistukset)
 - ▶ Sosiaalityöntekijät: pätevyysvaatimukset, **kuka tarvitsee sosiaalityötä**

- ▶ **Asiantuntijuuden arvostus näyttäytyy heikkona?**

Asiantuntijuuden arvostus sosiaalityöntekijöiden kertomana

- ▶ 1. taso Kunnanjohto ja poliittisen luottamushenkilöt
 - ▶ Tunne, että kuunneltiin, muttei kuultu
 - ▶ Edellytettiin, että työntekijä osallistuu esim. budjetin laatimiseen, mutta oliko siitä hyötyä? Leikattiin kuitenkin.
 - ▶ Sosiaalityöntekijä -> lapsiperheiden sosiaaliohjaaja

Asiantuntijuuden arvostus sosiaalityöntekijöiden kertomana

► 2. taso Sosiaalitoimisto

- Aikuissosiaalityön tarve vähenee Kela-siirron jälkeen
- Palkataan mieluummin kuntalaisille tuttu henkilö, kuin perehdytetään pätevä
- Suunnitelmallisuus ja sijaistus lomien aikana

Asiantuntijuuden arvostus sosiaalityöntekijöiden kertomana

- ▶ 3. taso Sosiaalityöntekijä
 - ▶ Ei voi määritellä työnkuvaa tai vaikuttaa työmäärään
 - ▶ Päätöksiä tekevät he, kenellä poliittista, kulttuurista ja sosiaalisia voimavaroja. Nämä ovat tärkeitä asioita pienessä kunnassa -> ”suhmurointi”
 - ▶ Kuka kantaa vastuun? Mikä on yksittäisen työntekijän vastuu?

Mikä puhututti eri tasoilla?

► 1. taso Kunnanjohto ja poliittiset luottamushenkilöt

Kunnanhallituksen pj ja kokouspöytäkirjat

- Kunnanhallitus olisi kaivannut selvennyksiä eri asioihin.
”Kunnanhallituksella ei ollut tietoa, mistä budjetin ylitykset tulivat. Mietittiin usein, olisiko isot menot olleet jotenkin ehkäistävissä”.
- Olisi kaivattu vaikuttavuuden arviointia ja vertailulaskelmia
- Isot odotukset lautakunnan esittelijälle (sosiaalijohtaja / perusturvajohtaja)

Mikä puhututti?

▶ 2. taso Sosiaalitoimisto

Sosiaalitoimiston tiimi, oma muistelu ja päiväkirjat

- ▶ Työvoiman tarve, paine löytää pätevää ja pysyvää henkilökuntaa
 - ▶ Kuka perehdyttää
 - ▶ Kuka tekee toimeentulotukipäätökset
 - ▶ Kuka hoitaa nuorten asioita
 - ▶ Kuka hoitaa maahanmuuttajien asioita
 - ▶ Kuka hoitaa vammaisten asioita
 - ▶ Lastenvalvojan sijaistaminen kesällä
- ▶ Henkilökunnan jaksamisen tukeminen

Mikä puhututti?

▶ 3. taso Sosiaalityöntekijät

Tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät

- ▶ Työvoiman tarve; pätevyys ja pysyvyys
- ▶ Määräaikojen noudattaminen
- ▶ Suunnitelmallinen työote ja ajantasainen dokumentointi
- ▶ Tukihenkilö/ohjaajatarve aikuissosiaalityöhön
- ▶ Miksi irtisanoudutaan?
- ▶ Työntekijöiden jaksamisen tukeminen
- ▶ Palkkaus

Valtaistavia voimavaroja

Mikä auttoi jaksamaan

- ▶ Voi ottaa yhteyttä toisen kunnan työntekijään
- ▶ Entiset kollegat, opiskelukaverit
- ▶ Vertaistuki, Sosiaalityöntekijöiden uraverkosto
- ▶ Ammattiliitto
- ▶ Läheiseksi ja luotettavaksi koettu työyhteisön jäsen
- ▶ Ajatus, että tämä vain työtä, teen vain työni
- ▶ Tieto, että pätevälle sosiaalityöntekijälle löytyy kyllä töitä
- ▶ Oman ammattitaidon ja osaamisen arvostaminen
- ▶ Työn tekemisen arvot: oikeudenmukaisuus, lain noudattaminen

Voimaannuttamisen tueksi

- ▶ Rehellisyys työhaastattelussa, kerrottaisiin avoimesti työtilanteesta
- ▶ Rekrytointilisä ja kannustinlisä työntekijän sitouttamiseksi
- ▶ Perehdytys
- ▶ Mentorointi
- ▶ Henkilökohtainen työhohjaus
- ▶ Osallistuminen työhokuvan määrittelyyn
- ▶ Henkilökunnan edut
- ▶ Rakenteet kuntoon
- ▶ Toimiva Efficä
- ▶ Sijaisverkosto
- ▶ Sosiaalityöntekijän mielipiteen kysyminen
- ▶ Työn arvostaminen

Mihin erityisasiantuntijuutta tarvitaan pienessä kunnassa?

- ▶ Rakenteellisen sosiaalityön erityisasiantuntijoiden paikka on eri tasojen välillä sekä vuoropuheluun kannustaminen ja osallistuminen
- ▶ Osallistuminen päätöksentekoon
- ▶ Tiedon kerääminen, sosiaalinen raportointi ja palautteen anto
- ▶ Julkinen keskustelu ja esilläolo
- ▶ Sosiaalityön aseman esiin tuominen
- ▶ Asiantuntijuuden arvostus
- ▶ Palkkaus

- ▶ **Vaikutukset työvoiman pysyvyyteen?**

Keskeisiä lähteitä

- ▶ Ahvenus, Päivi (2012) Sosiaalityön erityspiirteet pienessä kunnassa. Teoksessa Strömberg-Jakka Minna & Karttunen, Teija (toim.) Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-Kustannus. s.296-319.
- ▶ Kemppainen, Tarja, Arola, Heli, Helavirta, Susanna, Martin, Maria, Niskala, Asta, Seppälä, Leena, Tiitinen, Laura, Vuorijärvi, Petri (2018) Sosiaalialan osaaminen Lapissa. Teoksessa Juvonen, Tarja, Lindh, Jari, Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Helsinki: UNIpress. s. 184-210.

Keskeisiä lähteitä

- ▶ Kilpeläinen, Arja & Romakkaniemi, Marjo (2014) Paikallisuus rakenteellisessa sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli, Merja Laitinen, Marjaana Seppänen, Aila-Leena Matthies & Kati Närhi (toim.). Rakenteellinen Sosiaalityö. Kuopio: UNIpress. s. 136-161
- ▶ Lehtinen, Tuula (2000) Pienen kunnan sosiaalityöntekijä valtasuhteiden verkostossa - omakohtaisen kokemuksen analyysi. Tampereen yliopisto: sosiaalipolitiikan laitos. Saatavilla www-muodossa:
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/76229/lisuri00013.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [Viitattu 24.7.2018]